

כ"ט באב, תשע"ב, 17.8.2012

גיליון מס' 322

פרשת ראה

ואכלת לפני ה' א-לוהיך – מעשר שני

מאת שמעון פיזם, קיבוץ עין הנצי"ב

בנאומו של משה בספר דברים יש שתי הזהרות לבני ישראל הנכנסים אל הארץ הבולטות בחזרה על עצמן מספר פעמים בדברי משה. הראשונה – להישמר מעבודה זרה ומטמיעה בין העמים השוכנים בארץ. השנייה – ההזהרה שלא לשכוח את ה'. ועל כך יש לשאול: הכיצד יתכן כי עם ישראל ישכח את ה'? עונה התורה כי השפע הגשמי המצפה לבני ישראל לאחר ההתיישבות בה עלול לגרום לשכחת ה', כפי שקראנו בפרשת עקב: "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וצאנך ובקרך ירביון וכסף וזהב ירבה וכל אשר לך ירבה" (ח, יב-יג). התורה מתארת מצב של שגשוג כלכלי בכל התחומים. מתוך כך מתאר משה את מה שעלול לקרות: "ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך" (ח, יד). כיצד נגרמת שכחה זו? נראה כי השפע הכלכלי יכול להביא את האדם לשקוע בתוך ממונו כפי שנאמר: "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה, ט). מתוך השתעבדות זו, אשר אינה יודעת גבולות ולוקחת את כל מרצו ואונו של האדם, הרי הוא שוכח ממי קיבל שפע זה, למי עליו להודות ובמה הוא מחויב כלפי קונו.

אלא שאם כך פני הדברים מדוע מרבה התורה בתיאור שבחה הגשמי והחומרי של ארץ ישראל והלא שפע זה עוד יעמוד לרועץ לעם ישראל?

עלינו לומר כי אין התורה מתנגדת לרווחתו הכלכלית של האדם ולרווחת חייו בכלל. אלא שעלינו לדאוג שלא נשקיע את כל מרצנו ורוחנו ברדיפה אחר הנאות גשמיות ואחר העושר הכלכלי. כיצד עושים זאת? התורה מציעה שהשפע הניתן לנו יעורר אותנו למודעות מאין בא השפע – מהנותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, ומה חלקנו בברית איתו.

אחת המצוות שאינה מביאה איתה שכחת אלוהים אלא אדרבה מדגישה את התלות בו, ושיכולה לשלב בין קיום המצווה להנאה גשמית זו מצוות מעשר שני המופיע בפרשתנו:

חובה להפריש מעשר מיבולי השנה, אלא שמעשר זה אינו ניתן לכוהנים, ללווים או לעניים. מעשר זה צריך להיאכל לפני המקדש. במצווה זו אין הבעלים מוותרים על חלקם או מפסידים אותו. ממונם יישאר להם – או שיאכלו אותו שהוא בירושלים או שימכרו אותו וקדושת הפירות תעבור אל המעות. בכסף יקנו אוכל ויאכלו לפני ה' בירושלים.

בקיום מצווה זו מתנגשים עקרונות שלכאורה נראים סותרים. מצד אחד ישנו מגוון אפשרויות לאכילת המעשר – בכל אשר תאוהו נפשך, ומצד שני הפסוק מתאר את מטרת האכילה: "למען תלמד ליראה את ה'" (יד, כג).

כיצד אכילה בכל אשר תאוה הנפש יכולה להביא ליראת השם?

הסבר אחד הסבירו הראשונים כי בבוא אדם אל מקום המקדש, שם הוא פוגש את הכהנים משרתי המקדש ואת החכמים המפיצים תורה לעם ולעולם ממקום המקדש, הוא מתמלא בתחושת יראת אלוקים.

ואולי ניתן להוסיף ולהסביר כי עצם המפגש במקדש, בעיר המקדש הוא עצמו פועל על הנפש. יש לנו מצווה דומה, מצוות עלייה לרגל בשלוש רגלים. התורה לא מנמקת את העלייה בצורך להרבות יראת אלוקים, אלא בקיום מפגש עם מקום השכינה. בעלייה לרגל, בביאה לבית המקדש, אדם זוכר את אלוהיו. שם הוא מודה לו ושם הוא מתפלל כי יצליח בידו גם בעתיד. אולם, ברגלים זו חובה לאומית, כל העם צריך לעלות למקדש להיראות לפני ה'. לעומת זאת במצוות מעשר שני אין זמן מיוחד, כל אחד ואחד בוחר את הזמן הנראה לו, אך התורה רוצה כי תוצאת אירוע זה תהיה ריבוי היראה. כשיהודי לוקח את פירותיו או את ממנו וקונה אוכל ומקיים סעודה מיוחדת הנקנית מכסף מעשר שני הוא מעלה את העושר והשפע שזכה לו למדרגה קדושה ועליונה. לא עוד מדובר בשפע סתמי שזכה בו בשל יגיעתו או חכמתו, לא עוד רם לבבו וגאוה בכוחו ועוצם ידו, אלא הכרה כי הכל מאת ה'. ואולי אף אפשר לומר כי תכלית העושר והשפע היא כדי שילמד ליראה את ה'.

אמנם בימינו אין מקדש ולכן מצוות מעשר שני מסתכמת בהפרשת הפירות של מעשר שני וחילול קדושתם על מטבע. אין אכילה ולפני ה' ואין למידה ליראה את ה'. עם זאת, אנו חיים במדינת ישראל שבה יש שגשוג ורווחה ואפילו עושר, אך אנו גם יודעים שיש פערים חברתיים אשר אם חלילה יוזנחו הדבר עלול לפגוע בנו כחברה בכלל וכחברה יהודית בפרט. אם נדע להפנים את הרעיון של מצוות מעשר שני, את ההבנה שהשפע, הרווחה והקיום הניתנים לנו בארץ הזו על מנת שיהיו עבורנו כלי לעבודת ה' וליראתו מתוך רווחה, נוכל כחברה דתית להוות סמל ודגל של שימוש נכון בשפע ויכולת כלכלית לצורך כלל החברה ולצורך חיזוק אמונתנו ודרכנו – דרך תורה ועבודה.

שמעון פיזם, חבר-תושב בקיבוץ עין הנצי"ב מלמד במדרשת עין הנצי"ב, מוסמך לרבנות ממעם הרבנות הראשית לישראל.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il